

Slovenija – okupacija, upor, boljševistična revolucija, državljanska vojna, komunistični rasizem

Besedilo, ki ga boste prebrali v nadaljevanju, je bilo predstavljeno na znanstvenem srečanju pripovedne zgodovine, posvečenemu odrinjenim spominom, v Londonu konec junija 2005.

Nastalo je v dramatični dinamiki spraševanja, v katerem Slovenci v obdobju silovitih geo-, zunanje- in notranjepolitičnih opredeljevanj preverjamo tudi svoj zgodovinski spomin in identiteto.

Danes se sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil kot zapovedana partijska iluzija, pollaž in navijaška propaganda pred najjivim odkrivanjem: "Cesar je nag!" razkriva v vsej svoji prozorni slaboumnosti, nesramnosti, lažnivosti, požrtnosti, oholosti ... Sam sem v javne polemike, pa tudi v svoje strokovno delo skušal vnesti nekaj opredeljevanj, ki se tičejo tako viktimološko-antropoloških razsežnosti časa kot tudi civilizacijskih bilanc, ki smo jih dolžni narediti, da se ozdravimo od okužbe s sistemskim terorističnim nasiljem in se opredelimo za svobodno in nenasilno prihodnost.

Dragocena vzpodbuda pri tem spraševanju in opredeljevanju so mi bili tudi spisi Jožeta Pučnika. Naj opozorim na njegovo pobudo, da bi morali čimprej napisati vrednostno-politično oceno slovenskega boljševističnega projekta in obdobja. Programski spis *Breme preteklosti* je Pučnik napisal leta 1993.¹ Tudi v tem primeru ga zanima prepletanje identitete in spomina: "Gre torej za učinkovanje narodnega spomina na živ-

ljenje tega naroda, na njegovo sposobnost za postavljanje vizije in nato uresničevanje vsakokratne vizije".

Začne z analizo korumpiranega zgodovinopisja. Partijsko zgodovinopisje je namesto realnih učinkov raje opisovalo namene zgodovinskih akterjev: "Takšni interpretacijski vzorci preusmerjajo vso pozornost k resničnim ali zgolj pripisanim nameram storilcev, zanemarjajo pa dejanja sama, njihove neposredne učinke in posledice. Ni več pomembno to, kar se je dejansko zgodilo, kar je resnično tako ali drugače prizadelo stvari in ljudi. S tem obratom v analizi dejanj in dogodkov se začenja ponarejanje zgodovine in korupcija v zgodovinopisju".

Potvarjanje zgodovine je možno, "celo zelo učinkovito in za dolgo časa. Vendar ne dokončno! Zapisani osnutki zgodovine se nenehno popravljajo, korigirajo. Največje spremembe so potrebne za obdobja diktature, obdobja političnega in duhovnega nasilja. Zgodba je vedno enaka: pritisk na zgodovinarje, naj pišejo to, kar je vsakokratnim vplivnim krogom ljubo. To gre tja do očitnih potvorb in laži, večinoma pa ostaja nekje v sredini med dejstvi in lažjo, spretno prikrito z navidezno znanstvenostjo korumpiranih, prestrašenih ali zavedenih zgodovinarjev. Zgodovinarji seveda niso bolj korumpirani ali bolj bojazljivi od drugih akademskih poklicev. Očitneje izstopajo zato, ker vse svoje zveržene kupčije s profesionalnostjo tudi vestno zapišejo in do-

kumentirajo. Nato začno tudi sami verjeti svojim razlagam dejstev. Torej zelo podobno temu, kar se v obdobjih političnega in duhovnega nasilja dogaja tudi drugim poklicnim skupinam.”

Po Pučniku je dolgoročni cilj znanstveno-profesionalna ocena komunističnega obdobja, kratkoročni cilj pa vrednostno-politična ocena komunističnega obdobja: “Sama politika zase te naloge ne more opraviti. Potrebno je intenzivno sodelovanje celotnega kulturnega področja v sociološkem pomenu te besede: znanosti, vzgoje in izobraževanja, ožje kulture in umetnosti z vsemi združenji, medijev, vseh poklicnih združenj, sindikatov in seveda tudi političnih strank. V intenzivni javni razpravi o natančno formuliranih vprašanjih bi se lahko v razmeroma kratkem času izoblikovalo to, kar bi lahko imenovali večinsko mnenje slovenske javne zavesti. Povsem gotovo je, da popolne enotnosti pri takšni oceni ni mogoče doseči: vse preveliki so konflikti interesov in vrednot. Zato je potreben politični instrument: poenostavitev na podlagi večinskega mnenja, dobljenega morda z objektivno raziskavo javnega mnenja, referendumom ali glasovanjem v državnem zboru.

V javnosti se pojavljajo trditve, da bi javna razprava o vrednostno-politični oceni medvojne in povojne obdobja razdelila slovenski narod, državljane te države, in tako povzročila več škode kakor koristi. Interesno ozadje takšnih trditev je očitno. Na to interesno ozadje je vezana že pregovorna slepota za vse, kar zadeva druge: bolj kakor smo ob vprašanju vrednotenja zločinov, nasilja in privilegijev na eni strani ter trpljenja, krivic in socialne oškodovanosti na drugi strani sprti danes, sploh ne moremo biti. Tisti, ki se zavzemajo za vsesplošno pozabo, odpuščanje in spravo, ne da bi hkrati in prav tako glasno zahtevali takojšnjo odpravo vsaj najhujših socialnih posledic komunistične diktature, so ali skrajno naivni ali pa si povsem načrtno prizadevajo za ohranjanje

privilegijev in javnega ugleda nosilcev komunističnega režima. Po tako krvavem obdobju, po tako načrtnem nasilju in tolikšnem številu krivic je sprava mogoča samo ob iskrenem in operativno učinkovitem, tj. ne zgolj besednem odpravljanju posledic povzročenih krivic, predvsem na socialnem in pravnem področju. Kjer tega ni prepoznati, lahko govorimo zgolj o prozornih propagandnih manevrih za ohranjanje klientov in lastnih privilegijev. Brezvestni očitki “revanšizma», s katerimi se srečujemo vsi, ki zastavljamo vprašanje o povojnih zločinih, nasilju in privilegijih, kažejo v vsej razločnosti moralni nivo in profil nosilcev prejšnjega komunističnega režima: še danes nočejo razumeti, kaj se je po vojni dogajalo na Slovenskem, še vedno ne razumejo, kaj je zločin in kaj je diktatura. Kako naj ob tem pridemo do zaupanja, ki je predpostavka slehernega trajnega sporazuma?!”

Zakaj potrebujemo vrednostno-politično oceno: “Če hočemo dograjevati narodno identiteto, katere bistvena sestavina je tudi narodni spomin, moramo čim prej priti do natančno izražene vrednostno-politične ocene o medvojnem in povojnem dogajanju v Sloveniji. Potrebujemo jo zato, da bi dobili izhodišča za skladno in pravično presojanje posameznih segmentov tega dogajanja. Eden od njih so tudi udbovski dosjeji, gotovo pa to ni najpomembnejši segment. Gre skratka za to, da dobimo vrednostni okvir, ki nam bo omogočil zakonsko urejati primere vojnih zločinov in zlorabe pravnih sredstev komunistične države proti lastnim državljanom, odpravljati pravne, socialne in moralne krivice žrtev komunističnega režima in seveda tudi odpravljati nezaslužene privilegije posameznikov, skupin in organizacij, ki so si kot nosilci komunistične diktature prilaščali narodove dobrine.

Vrednostno-politična ocena je zato nujno potrebna za urejanje množice nerešenih pravnih, socialnih in moralnih vprašanj. Ugotoviti moramo, da se – razen nekaterih redkih

vprašanj - slovenska država v zadnjih treh letih sploh ni lotila reševanja tega problema. Kljub temu, da smo bili zelo zavzeti z osamosvajanjem države in posledicami politične, ekonomske in socialne narave, v Sloveniji še vedno nismo razvili sistematičnega pristopa k obvladovanju posledic tega nesrečnega obdobja, ki je verjetno najbolj krvavo in samovoljno v slovenski zgodovini.”

Predlaga zakonsko ureditev o razveljavitvi napisanih in nenapisanih smrtnih obsodb; o preiskavi mesta pokopa posameznih žrtev; o razveljavitvi obsodb v političnih procesih po uradni dolžnosti; o priznanju prisilnega dela v pokojninsko dobo; o razveljavitvi pokojninske dobe uslužbencem državnih institucij komunističnega zločina, ki so izvrševali zločinska povelja; o tem, da so imele nekatere ustanove in organizacije komunistične diktature zločinski značaj; o kolaboraciji (kolaboraciji z okupatorji in kolaboraciji z boljševiško Sovjetsko zvezo in njeno komunistično partijo); o arhivih.

“Projekt vrednostno-politične ocene komunistične diktature v Sloveniji in zakonsko urejanje pravnih, socialnih in moralnih posledic takšne ocene je mogoče kratkoročno uresničiti le tako, da občutno spremenimo razmerje političnih sil v Sloveniji.”

»Trenutni položaj v Sloveniji takšnim projektom ni posebno naklonjen. Stranke še vedno niso prebavile taktike kratkoročnega egoizma in burkastih nastopov za enodnevne uspehe. Uveljavitev srednje- in dolgoročnih potez v političnih igri še vedno ogroža ravnotežje znotraj strank in diktira vodstvom uporabo demagogije. To zadeva vse stranke, razlike sicer so, vendar strateško ničesar ne pomenijo.«

Premočrtno Pučnikovo prizadevanje je ostalo bolj svetilnik in kompas kot udejanjeni program. Vendar se prav ob Pučniku velja spomniti, da sta leti 1995 in leto 2005, kar se tiče spominjanja konca 2. svetovne vojne, zelo različni leti. V desetih letih smo Slovenci vložili

velike energije, da smo se nadaljevali kritično soočenje s totalitarnim 20. stoletjem. Omenimo samo spremembe vojne zakonodaje (posebej Zakon o popravi krivic) in zahteve za njihovo dodatno spreminjanje, denacionalizacijo, nadaljevanje projekta farnih spominskih plovč, postavitev spomenikov Pod Krenom in v Teharjih, Rupnikove spravne kamne v kapeli odrešenikove matere v Vatikanu, označevanje in popis grobišč (skupina okoli Mitje Ferenca), popis žrtev 2. svetovne vojne in revolucije v Inštitutu za novejšo zgodovino, številna znanstvena srečanja in objave, razstave, mnoge domoznanske publikacije, izkope žrtev, spominske skupnosti (naj omenim študijski krožek Moč preživetja), nekatere odmevne televizijske oddaje (izstopa Jože Možina), večletno policijsko akcijo Sprava pod vodstvom Pavla Jamnika, številne parlamentarne in medijske polemike ... Vlada je počastila tigrovce kot prve slovenske upornike proti okupatorju, v medijih se soočamo zagovorniki različnih interpretacij vojnega in revolucionarnega obdobja. To dokazuje, da je partijskega kastriranja resnice konec. Prav gotovo pa smo še daleč od tega, da bi lahko rekli, da ni več patološkega vpliva sistema ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil.² Še vedno ostajajo pred nami programske naloge, ki so jih zapisali Jože Pučnik in drugi. Ker je leta 2005 šestdeset let od konca 2. svetovne vojne, bi bilo prav, da bi skušali vsaj del vseh teh pobud, ki pomenijo tudi doseganje resnice, pravice in sprave, uresničiti.

Naj jih predlagam nekaj:

- znanstveni posvet pod naslovom Vest in samozavest,
- mnenjski referendum o umoru, ropu in laži,
- izenačitev vseh žrtve vojnega in revolucionarskega nasilja v zakonih,
- obeleževanje grobišč in iskanje grobov,
- dokumentacijski center o revoluciji in sistemu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil.³

Kar nekaj pobud je (spravna deklaracija, poskusi obsodbe komunističnega totalitarizma z raznih strani, predlogi za spremembo vojnih zakonov), ki vsaka po svoje bolj ali manj celovito skušajo uresničiti prav Pučnikovo zamisel o vrednostno-politični oceni projekta boljševistične revolucije z izsiljeno državljansko vojno na Slovenskem. Mozaični drobci v tem iskanju je tudi moje besedilo, ki ga objavljamo v nadaljevanju

Slovenija – okupacija, upor, boljševistična revolucija, državljanska vojna, komunistični rasizem

Opozorimo na temeljne prizadetosti slovenskega prostora zaradi totalitarnih intervencij nacionalsocializma in komunizma v slovenski družbi v kontekstu druge svetovne vojne, okupacije, upora proti okupatorju, boljševistične revolucije z izsiljeno državljansko vojno v letih 1941-1945, permanentne komunistične državljanske vojne proti lastnemu ljudstvu, božjega kompleksa in rasizma v letih 1945 - 1991, ki imajo svoje posledice tudi v samostojni Sloveniji po letu 1991.

1941 – 1945

Dne 7. aprila 1941 se je z napadom Nemčije, Italije in Madžarske na Jugoslavijo začela 2. svetovna vojna tudi za ozemlju Dravske banovine, že prej so bili v vojni Slovenci, ki so po 1. svetovni vojni po Rapalski pogodbi prišli pod Italijo, in Slovenci v Avstriji. Pod Nemčijo je prišlo okoli 800.000 Slovencev, pod Italijo okoli 600.000 in pod Madžarsko okoli 100.000. Po kapitulaciji Italije zasede slovensko ozemlje, ki je bilo pod Italijo, Nemčijo. Namen vseh okupatorjev je bilo raznorodovanje Slovencev in priključitev ozemlja okupatorskim državam.

Sovražniki

Med drugo svetovno vojno je prišlo v Slovenijo do nacionalnih, socialnih in versko-

svetovnonazorskih revolucionarnih procesov. Vojskujoča se tabora sta partizansko gibanje na eni in nasprotniki partizanskega gibanja na drugi strani. Partizansko gibanje označujeta rezistenca proti okupatorju in boljševistična revolucija, njegove mednarodne zaveznike protinacizem, Sovjetsko zvezo pa še posebej svetovna boljševistična revolucija. Nasprotniki partizanskega gibanja so okupatorji, ki jih označuje genocidni rasizem, in slovenski sodelavci okupatorja, za katere sta značilna protikomunizem in kolaboracija.

Žrtve

Od 1941 do 1945 je bilo med prebivalstvom ozemlja današnje Slovenije verjetno več kot 90.000 smrtnih žrtev (okoli šest odstotkov prebivalstva). Posledica nasilja okupatorjev je bilo več kot 100.000 izgnancev in beguncev, več kot 50.000 zapornikov (brez izgnancev), več kot 55.000 interniranih, desetisoče prisilno premeščenih na delo, več kot 200.000 Slovencev je bilo mobiliziranih v okupatorske armade in paravojaške formacije. V partizanski armadi pod vodstvom komunistov je bilo krajši ali daljši čas okoli 100.000 partizanov, še več je bilo civilnih podpornikov partizanskega gibanja. Več kot 25.000 Slovencev je bilo v protikomunističnih enotah. Za žrtvami so ostali stotisoči žalujočih staršev, vdov, sirot, stotisoči zaplemb in premoženjskih škod ...

Komunistična partija

Komunistična partija Slovenije je imela za svoj cilj izpeljavo boljševistične revolucije. Stranka, ki je pred 2. svetovno vojno štela okoli tisoč članov in nekaj tisoč članov komunistične mladine in simpatizerjev, je začela svoj pohod na oblast po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo. Kako brezobziren je bil komunistični pohod na oblast, nam priča dejstvo, da je bilo zaradi komunističnega terorja nad Slovenci že med vojno umorjenih verjet-

no okoli 8.000 neoboroženih Slovencev (civilistov, vojnih ujetnikov in partizanov), po vojni pa še več kot 15.000, okupator pa v spopadih s slovenskimi partizani med 2. svetovno vojno ni izgubil več kot 5.000 mož. Obenem pa je bila komunistična strategija, da so partizanske enote z manjšimi napadi neprestano izzivale strašno okupatorjevo maščevanje nad civilnim prebivalstvom. Ta okupatorski teror je gнал ljudi v partizanski tabor. Obenem je okupator z mobilizacijo Slovencev v svoje armade povzročil množičen beg ubežnikov v partizanske enote. Ali kot je rekel eden slovenskih komunistov: Hitler je bil kladivar komunizma v Sloveniji.

Državljanska vojna 1942 – 1952

S septembrom 1941 so komunisti razglasili vsakogar, ki bi se izven partizanskega gibanja, ki so ga vodili komunisti, upiral okupatorju, za "narodnega izdajalca". Proti komunističnemu terorju je poleti 1942 ogroženo prebivalstvo s sodelovanjem meščanskega tabora in katoliške Cerkve na italijanskem okupacijskem območju začelo ustanavljati Vaške straže, ki so potem sodelovale z italijanskim okupatorjem. Po kapitulaciji Italije je bilo v sodelovanju z nemškim okupatorjem ustanovljeno Slovensko domobranstvo. Razvnela se je krvava državljanska vojna.

Permanentna komunistična državljanska vojna proti lastnemu ljudstvu po letu 1945

Komunistična zmaga, prinesena na jugoslovanskih in sovjetskih bajonetih, je maja 1945 sprožila številne ofenzive v boju proti lastnemu ljudstvu. V krvavem obračunu po 2. svetovni vojni je bilo umorjenih okoli 18.000 prebivalcev ozemlja današnje Slovenije, okoli 20.000 jih je pobegnilo v tujino in so bili potem kot politična emigracija obravnavani kot "narodni izdajalci". Uprizorjeni so bili številni politični sodni procesi, v

katerih je bilo v nekaj letih po 2. svetovni vojni obravnavanih okoli 25.000 oseb. Poleg političnega so komunisti izvedli tudi etnično čiščenje, iz Slovenije so pregnali oz. so preselili več kot 50.000 oseb nemške in italijanske narodnosti. Začela se je razredna vojna proti zasebni lastnini - samo v letih 1945 - 1952 je bilo več kot 27.000 zaplemb zasebne lastnine. Posebna fronta je bila fronta za kolektivizacijo kmetijstva. Kmete so posebej zatirali z obveznimi oddajami in visokimi davki. Na uničenje je bila obsojena tudi katoliška Cerkev. Številne duhovnike in laike so sodili v političnih procesih, uničevali so verske objekte in preprečevali verske obrede.

Tajna politična policija

Nosilec komunističnega terorja je bila tajna politična policija. Ta je z neizmerno energijo nadzirala in tudi sama ustvarjala notranje in zunanje sovražnike. V sistemu dosjejev se je, bodisi kot nadzorniki bodisi kot nadzorovani, znašlo skoraj vse odraslo prebivalstvo Slovenije.

Komunistični božji kompleks in partijski rasizem

Če je rasizem to, da si nekdo na osnovi svoje izmišljene večvrednosti pripiše posebne zasluge in privilegije, potem imamo tudi v primeru slovenskega komunističnega kozmosa opraviti z značilnim rasističnim sistemom. Ali drugače rečeno: umišljenja mogočnost, prenapihnenost partijsko-partizanskega fantazijskega sveta je nujno zahtevala strašne žrtve pri tistih, na katere so tekli patološki izcedki lažnivega samoljubja oblastne elite.

Komunistični sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil je bil kvazireligijski temeljni nauk o stvarjenju partijskega sveta. Ta nauk je bil podlaga za kvazidemiurgično delitev ljudi na različne položaje v partijski družbi. Prva delitev je bila delitev na partijsko privilegirani in partijsko diskrimi-

nirani del. Partija si je vzela vlogo boga. Mrtve in žive je razdelila v partijska nebesa in partijski pekel oz. v kastne razrede v razponu od slavljenih "narodnih herojev" do zaničevanih "narodnih izdajalcev".

Leta 1945 so v popisu vojne škode svojci lahko še prijavljali vse žrtve in škode. Do leta 1950 pa so bili opravljeni popisi žrtev, ki jih je vodila Zveza združenj borcev. V njih ljudi, ki so jih usmrtili partizani oz. so padli v spopadih s partizani, padlih mobilizirancev v okupatorske armade in še nekaterih kategorij žrtev (večina žrtev bombardiranj, padli vojniki jugoslovanske vojske v aprilski vojni 1941, nekatere žrtve vojnih nesreč ...), ni bilo več.

Ta delitev mrtvih je imela usodne posledice za svet živih. Seznami „naših“ mrtvih so določali tisti del sveta žalujočih sorodnikov, staršev, vdov in sirot, ki jih je partijska oblast priznala za „naše“ ter jim dodelila ustrezne rente, podpore in odprla možnosti za šolanje in napredovanje. Sorodniki mrtvih, ki so se znašli v partijskem peklu, so bili zaničevani in diskriminirani. Tako je bila delitev mrtvih na „naše“ in „vaše“ osnova za razdelitev sveta živih na „naše“ in „vaše“. Partijska družba, katere nosilno geslo je bilo „bratstvo in enotnost“, je bila od vsega začetka družba, ki je bila razdeljena, ne sicer po prejšnjih kapitalističnih razrednih delitvah, ampak v kaste. To kastno razlikovanje je bilo temeljni mehanizem za obvladovanje družbe, saj je bila naloga partijsko privilegiranega dela, da vlada partijsko zatiranim.

Osnovna delitev družbe na del, ki so ga materialno in tudi drugače favorizirale podeljene rente (delitev vojnega plena), je bil opravljen v 60. letih 20. stoletja. Poleg raznovrstnih borčevskih statusov in privilegijev pa je bila stalnica razlikovanja članstvo v Komunistični partiji oz. Zvezi komunistov. Komunisti so bili kot ljudje posebnega kova določeni za vodilne položaje in uživanje različ-

nih bonitet (roka roko umije, zveze in poznanstva). Matematika te slovenske partijsko rasistične krjavljšchine je razmeroma brutalna. Nekaj stotisoč članov Zveze združenj borcev, Komunistične partije oz. Zveze komunistov in mnogi njihovi svojci so pripadali partijsko privilegirani družini.

Na nasprotni strani je grešnega kozla, ki je vzdrževal lažno samopodobo partijske vsemogočnosti, igralo podobno število ljudi. Nekaj stotisoč je bilo pripadnikov ožjega jedra in družinskih članov temeljnih diskriminiranih kategorij: sorodniki več kot 40.000 zamolčanih vojnih žrtev, duhovščina in vidnejši katoliški laiki, meščani, plemstvo, kmečki posestniki in drugi.

Slovenska tranzicija in sprava

V Sloveniji so stranke, ki so se razvile iz političnega korpusa druge Jugoslavije, z izigranim nacionalističnim adutom ostale pri oblastnem koritu tudi po letu 1990, ali poenostavljeno rečeno: komunisti so nacionalističnega aduta izigrali tako v drugi svetovni vojni kot tudi v slovenskem osamosvojitvenem projektu in v junijski vojni leta 1991. Če je v enopartijskem modelu to izigravanje partijskega nacionalizma trajalo 45 let, se lahko vprašamo, koliko časa se bo dalo igrati na to karto v parlamentarni demokraciji.

Vodilni boljševiki in njihovi dediči so si zastavili predvsem dve nalogi: da nobeden od komunističnih zločincev ne bi bil obsojen pred sodiščem zaradi zločinov, ki ne zastarajo, in da bi pohod partije na oblast med 2. svetovno vojno predstavili kot "narodnoosvobodilno gibanje".

Čeprav policija in tožilstvo intenzivno zbira dokaze predvsem o množičnih pobijanjih ljudi po 2. svetovni vojni, še nista uspeli nikogar spraviti pred sodišče. Vendar pa se je nabralo toliko zgodovinskih dokazov, da mit o "narodnoosvobodilnem gibanju" dobiva svojo sodbo pred sodiščem zgodovine. Za-

molčanim žrtvam svoji postavljajo spomenike, državne komisije in civilna družba odkriva nova in nova zamolčana grobišča žrtev komunističnega terorja.

Svoje dolgove do komunistične predhodnice slovenska država poravnava počasi. Zakon o denacionalizaciji se le počasi uresničuje, zakona o žrtvah vojnega nasilja in o popravu krivic še vedno ne upoštevata žrtev partijskega terorja med drugo svetovno vojno in njihovih svojcev, pa tudi sicer se ta zakonodaja uresničuje s številnimi ovirami s strani dedičev sistema ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil.

Slovensko pravno razmišljanje in delovanje ima bogato izročilo, veliko posejanih semen je obrodilo sad. Po drugi strani pa ni mogoče prav natančno povedati, koliko so utemeljene tiste domneve, po katerih pravne misli in obredi pravzaprav niso potrebni, saj so se ljudje že zdravorazumsko zbgali med seboj.⁴ Upam pa si trditi, da tisti, ki poudarjajo, da spravljane ni potrebno, skušajo pomesti zgodovinske travme pod preprogo.

Spravni proces je dogajanje, v katerem prav gotovo no moremo pričakovati "umiritve" in "pozabe", ki bi prekrila kritično presojo zgodovine v okvirih dosežene stopnje civilizacijskega razvoja in ki bi se skušala izogniti kesanju in odpušcanju.

Moč preživetja

Jože Dežman v zadnjih letih v študijskem krožku Moč preživetja dela s skupino sirot, ki jim je partizansko gibanje pobilo ali očeta, ali oba starša ali več družinskih članov. Posebno pozornost posveča travmatskim posledicam zgodovinskih tragedij (posttravmatska stresna motnja, žalovanjska motnja) in njihovemu preseganju. Z nastopom članov v dokumentarnem filmu Jožeta Možine (januar 2004) je krožek doživel veliko javno pozornost v Sloveniji in med Slovenci po svetu. Jeseni 1994 so člani krožka vložili tudi ustavno pobudo za spre-

membo zakonov o žrtvah vojnega nasilja in popravu krivic, ki se ji je pridružilo že več kot sto pobudnikov. Jože Dežman je usode članov krožka s spremno študijo o posledicah okužbe slovenske družbe z avantgardnim sovraštvom in komunističnim rasizmom ter možnostim za ozdravitev objavil v knjigi *Moč preživetja - sprava z umorjenimi starši*.

Pripis

Dogajanje v Sloveniji se izredno hitro razvija. Odmevni dogodki se prelivajo eden čez drugega. Policija, ki je nekoč ščitila partijske zločince, je ovadila nekdanjega predsednika jugoslovanske vlade in enega glavnih nosilcev politike partijskega državnega terorizma v prvih povojnih letih. Tisoči ljudi so si ob tej spremembi, ko država preganja zločince in s tem ščiti žrtve, oddahnili. Velike spremembe naj ilustriram s primerom ženske, ki si je pred letom dni komaj upala spregovoriti o usodi očeta, ki so ji ga umorili partizani med 2. svetovno vojno. Ko me je pred časom poklicala, mi je povedala, da bo šla o očetovi usodi vprašat partizana, za katerega meni, da je bil prisoten pri umoru njene očeta. Ta vedenjska sprememba dobro ilustrira, kako se spreminjajo razmerja med ljudmi. Pa ne na osnovi sile in prisile, ampak na osnovi spraševanja vesti in vrnitve slovenske družbe in države k temeljnim civilizacijskim načelom. To temeljno spremembo ilustrirajo tudi mnogi drugi medijski in strokovni dogodki, ki nam pričajo o veliki spremembi. Vse to brstenje nas vabi k sodelovanju in občudovanju.

1. Jože Pučnik, Breme preteklosti *Nova revija* 136-137, 1993..
2. Jože Dežman, Zvestoba in upor, *Družina*, 8. maja 2005.
3. Slovenska pravna politika?, *Zvon*, november 2004.
4. Prav gotovo niso dovolj javno predstavljena nešteta pravna dejanja med ljudmi, v družinah, v soseskah in skupnostih.